

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI
TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

‘TOL’DA GERÇEKLİK ALGISI’

Kategori: CAT 1

Sözcük Sayısı: 3935

Araştırma Sorusu: Murat Uyurkulak’ın ‘Tol’ adlı yapıtında gerçeklik algısı nasıl ele alınmıştır?

TOL (Murat UYURKULAK)

İÇİNDEKİLER:

1. GİRİŞ.....	3
2. GELİŞME.....	4
2.1. GERÇEKLİK ALGISI YARATMA YOLLARI.....	4
2.1.1 Tol'da Postmodernizmin Gerçeklik Algısı Yaratmada Kullanımı.....	5
2.1.2 Tol'un Esinlendiği Tarihsel Gerçeklik.....	6
2.1.3 Tol'da Figürlerin Gerçeklik Algısı Yaratmadaki İşlevleri.....	8
2.1.4 Tol'da Uzamın Gerçeklik Algısı Yaratmadaki İşlevi.....	13
2.1.5 Tol'da Zamanın Gerçeklik Algısı Yaratmada İşlevi.....	15
2.2 POSTMODERNİZM ÖNCESİ VE SONRASI DÖNEMLERDEKİ ANLATIM TEKNİKLERİ.....	16
2.2.1 Postmodernizm Öncesi Anlatım Teknikleri ve Postmodernist Anlatım Teknikleri Karşılaştırılması.....	16
2.2.2 Tol'da Anlatım Tekniklerinin Gerçeklik Algısı Yaratmadaki İşlevi.....	17
3. SONUÇ.....	18
4. KAYNAKÇA.....	19

Araştırma Sorusu: Murat Uyrkulak'ın "Tol" adlı yapıtında gerçeklik algısı nasıl ele alınmıştır?

1. GİRİŞ

Roman türünün ortaya çıkmaya başladığı 15. yy.dan başlayarak bu türle ilgili yapılan tüm tanımlarda "...gerçekleşmesi mümkün olayların..." ifadesine ya da buna benzer anlama gelecek bir söz grubuna mutlaka rastlanır. Romanı kendinden önceki destan, efsane, masal gibi yazı türlerinden ayıran önemli özelliklerinden biri olarak gerçeklik ortaya çıkmaktadır. Hatta bu nedenle François Rabelais tarafından yazılmış olan "Gargantua" ve "Pantagruel" adlı yapıtlar teknik açıdan roman sayılabirse de kahramanların gerçek hayatta karşılaşılacak canlılar (dev) olarak tasarlanması nedeniyle tam roman olarak kabul edilmez. Bunun yerine daha sonraları İspanyol sanatçı Cervantes tarafından yazılmış olan "Don Kişot" adlı yapıt günümüz romanının atası olarak kabul görür. Bu iki yapıt arasındaki temel farkın gerçeğe uygun olma/olmama özelliği olduğu göz önünde bulundurulduğunda romandaki gerçeğe uygunluğun onun türünü belirleyen temel kavramlardan olduğu anlaşılır.

Romanlardaki gerçeklik kavramı, romanın hangi sanat akımı etkisinde yazıldığıyla da doğrudan ilgilidir. Örneğin romantik akıma bağlı bir romanda gerçeklik, olaylara yoğunlaşarak sağlanmaya çalışılırken realizm etkisindeki romanlarda çevre betimlemeleri de oldukça detaylı yapılarak okuyucudaki gerçeklik algısının yoğunlaşması sağlanmaya çalışılır. Günümüze çok yakın zamanlarda ortaya çıkan postmodernist anlayış ise alışlagelmiş birçok kuralın dışına çıkmakta ve bu özelliğini romanın gerçeklik algısı alanında da göstermektedir. Postmodernist romanda gerçekliğin okuyucuya direkt sunulması yerine hissettirilmesi söz konusudur. Sanatçı uzam, bağlam gibi ayrıntıları direkt söylemek yerine okuyucunun düşünerek bulmasını sağlamaya çalışır. Aynı şekilde eğer gerçekten yaşanmış bir olay yapıtın olay örgüsü içinde yer alacaksa bunun da doğrudan o olayın adını söylemek yerine neredeyse bir bulmaca kimliğiyle

okuyucuya sunar. Böylece hem okuyucunun yapıta daha aktif katılması sağlanır hem de farklı çağrışımlara uygun bir anlatım yaratılmış olur.

Postmodernizm akımından etkilenmiş olan, gerçeklik algısının tarihsel bir gerçeklik üzerine kurulmuş bir roman olan Tol'da "Murat Uyurkulak'ın 'Tol' adlı yapıtında gerçeklik algısı nasıl ele alınmıştır?" sorusuna yanıt aranacak olan bu çalışmada söz konusu yapıt üzerinden romantizm, realizm, natüralizm, modernizm gibi akımlar etkisinde yazılmış romanlardaki gerçeklik algısı yaratma yöntemlerini de referans alarak postmodernist romanlardaki gerçeklik algısı yaratma yöntemlerini belirlemeyi ve diğer akımlarla farklılıklarına dikkat çekmek amaçlanmıştır. Böylece 'Tol' gibi postmodernizm akımından etkilenen eserlerin düzensiz, anlaşılması zor olabilen yapısının daha anlaşılabilir olmasını hedeflenmiştir.

2.GELİŞME

2.1 GERÇEKLIK ALGISI YARATMA YOLLARI

Eskiden modern zamanlara, modern zamanlardan postmodern zamana geçiş sırasında toplum genelinde değişen kültür, felsefe, değişen insan tipolojisi, gerçeklik algısının kurgusal dünyada nasıl değiştiği zamanla romanlarda etkilemeye başlamaktadır. Bu değişim ve dönüşümün kendisini postmodern roman olarak edebi dünyaya adımını atacaktır. Roman normal de modern zamanların bir aynası olsa da zamanla modernizm benliğinden sıyrılarak kökten yaşanan değişimler ile birlikte postmodernizm akımı ortaya çıkmaktadır. Aralarındaki en büyük farklardan biri modernizm ve öncesi akımlar gerçeğe ayna olmayı hedeflerken, postmodernizm baskı amacıyla kitlelere zorlanan gerçek reddedilmektedir. **(Karabulut ve Biricik, 39)**

Modernizm ve öncesi akımlarda romandaki gerçeklik algısı yaratma yöntemleri postmodernist akımda köklü değişikliklere uğramıştır. Önceki akımlarda kullanılması düşünülmeyen mantık dışılıklar postmodernizmde yapıtın kurgulanmayı hedeflenen gerçeklikle birlikte sarmalanmaya çalışılmış. Genel kabul edilebilir bir gerçek reddedildiği için postmodernist akım

gerçek olanla hayalî olanın sınırlarının belirsizleştirilmesi, kavram ve olayların doğrudan değil de simgelerin kullanılması gibi yollara gidilmiştir. Ayrıca daha önceki akımlarda çok az tercih edilen bilinç akışı, iç çözümleme, geriye dönüş gibi anlatım teknikleri daha çok önemsenerek bu akımdaki gerçeklik algısının önceki akımlara göre farklılığa sebep olmuştur.

2.1.1 Tol'da Postmodernizmin Gerçeklik Algısı Yaratmada Kullanımı

Murat Uyrukulak'ın "Tol" adlı romanının oluşmasında postmodernizm akımının ilkeleri etkili bir rol oynamıştır çünkü postmodernizm akımında diğer yazınsal akımlara göre daha özgür bir bakış açısı izlenmektedir. Belirli bir düzene uyma zorunluluğunu ortadan kaldıran postmodernizm akımı sanatçının yaratımı daha rahat, dilediği gibi yaratmasına yardımcı olur. Murat Uyrukulak, "Tol" adlı yapıtında gerçek ve kurgu arasındaki çizgiyi belirsizleştirir.

"...Tabelada sürekli şöyle yazan bir karşılaşma:

Vakit:1 – Tavuk:0

Neyse ki tabelayı ara sıra silebilme şansın vardı. Bir sabah kalkıyor; sigaraya, içkiye, pespayeliğe lanetler okuyup eline fırçayı alıyor ve tabelayı boydan boya beyz boyuyordun..."
(Uyrukulak, 15)

Bu belirsizliği kullanarak okuyucuyu romana bağlamaya çalışır ve bu şekilde hem okuyucunun ilgisini çeker hem de okurun olay örgüsünü araştırmasını ve gerçeklikle bağlantıyı kurmasını sağlamaya çalışır. Okuyucuyu çaba göstermeye teşvik eder. Bunun bir sonucu olarak da okuyucu edilgen bir konumdan etkin bir konuma geçmiş olur.

Postmodernist akıma bağlı Tol ve birçok romanda bilinç akışı tekniği kullanılarak kurmaca dünyada yaşayan figürlerin düşünceleri yansıtılır bunlar genellikle kesik kesik verilir bunun nedeni figürlerin buldukları durumda, hayatlarındaki ve iç dünyalarındaki karmaşanın yansıtılmasıdır. "...Şair kalk, karnımdaki hikâyelere bak, çatal bıçak nevinden her şey plastikti.

Bana güvendiğimi anladım.Bıçağı da boynuma bu güvenle çalmış olmalıyım..."

(Uyrukulak, 272)

Tol yapıtının anlatımında alışıldık kronolojik düzen bulunmamaktadır dil ilkesiz, gelişgüzel, dağınıktır ama romandaki olayları ve karakterleri vurgulamakta etkilidir. Böylece gerçeklikle olan bağlantı daha zor kurulsa da tarihsel gerçeği temel alan 60, 80 darbeleri ve arasında kalan dönem daha etkili gösterilmektedir. Murat Uyrkulak yarattığı dünyada tarafını belli etmekten çekinmemiştir ve figürlerini ona göre belirler ve kişileştirir. Romanın genelinde daha ironik ve alaycı bir tavır sergilenir. Modern dünyanın olumsuzlukları kabul edilmiştir ona ayak uydurulur bundan dolayı olumsuzluklarına çok yüklenilmez.

2.1.2 Yapıtın Esinlendiği Tarihsel Gerçeklik

Tarihsel gerçeklik önce tarihçinin yorumundan ve değerlendirilmesinden geçtikten sonra insanların karşısına çıkan bir sonuç olarak kabul edilmektedir. Sonrasında tarihsel gerçeklik temelinde bir eser oluşturmak isteyen bir yazar, tarihçinin içeriğini alır, kendi fikirleri ile birleştirir, gerçeklikle alakalı bilinmeyen üzerine bir kurgu kurarak, tarihçiden elde ettiği tarihsel gerçeklik aracılığı ile insanlar sunar.(Çelik, 53)

Murat Uyrkulak gibi yazarlar, mevcutta bulunan tarihsel gerçeklik aracılığıyla normalde bulunmayan figürler, tarihin sürekliliğini bozmayan bir olay örgüsü ekleyerek kendi dünyasını yaratır ve bunu Tol gibi romanların oluşmasında kullanılır.

Tol, kullandığı gerçeğliğe bakıldığında özellikle 1960, 1980'ler ve arasına odaklanmaktadır. Bu dönemlerde Türkiye iki askerî darbe yaşamıştır. 27 Mayıs 1960'ta Demokrat Parti'nin yönetimine karşı olan, bu yönetimin biçiminin baskıcı ve Atatürk ilke ve inkılâplarına karşı bir rejim olduğunu ileri süren Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde bir grup subay ülke yönetimine tamamen el koymuştur. Bundan sonraki süreçte yeni hareketler oluşmuş, çeşitli ve farklı demokratik birimler oluşurken. İnsanlar arasında tehlikeli fikir ve ideolojilerin yayılması için müsait bir ortam oluşmuştur. Engellenmiş, unutulmuş duygular ve fikirler gün yüzüne çıkmış

ve ülkeyi değiştirmeye başlamıştır. 1968 yılında yaşanan olaylardan dolayı gençlik ayağa kalkmıştır. Sosyalizm üzerine büyük tartışmalar ortaya çıkmaya başlarken bir yandan Türk gençliği üzerinde kapitalist inançlar da rol oynamaya başlamıştır. Bu sebeplerden dolayı ülke genelinde sağcı solcu çatışmaları oluşmaya başlamıştır. Şehirlerde bombalar patlatılmış, fakültelerde boykotlar ve çatışmalar çıkmıştır. Bu olayları 12 Mart 1971 Muhtırası izlemiş, Muhtıra sonrasında 12 Eylül Darbesi yaşanmıştır. Bu darbenin sebepleri arasında ekonomik bunalım, yaşam pahalılığı, siyasal ve mezhepsel cinayetler vardır. **(Demirtürk, 156)**

Murat Uyrkulak bu olayları kendine özgü üslûbuyla Tol adlı yapıtının daha başında hemen yansıtmaya başlamıştır. *”...Ben babasız da bir Yusuf’tum. Konseyi gözümle gördüğüm sabah, uslu ve yaşlı bir çocuktum. Yatağımı ıslatmıştım yine...”* **(Uyrkulak, 13)** Metinde kullanılan “konsey” ifadesi (yapıtın sonrasındaki anlatımlarla da destekleneceği üzere) 12 Eylül Askerî Darbesi’ni yapan ve sonrasında kendilerine “Güvenlik Konseyi “ adı verilen generallerden oluşan konseydir. İşte bu ve bu tip ifadeler yapıtın gerçeklikle bağı kurarken dönemin özelliklerini ve döneme ait terimleri bilen okuyucuyu kendine bağlamaktadır. Dönemi ve terminolojiyi bilmeyen okuyucu da gerek bu yapıtı gerekse başka kaynakları referans alarak kendi bilgi birikimini de işin içine katarak, gerekli araştırmaları yaparak yapıtı anlamlandırmaya çalışmaktadır. Daha önce belirtilen “ okuyucuyu edilgen konumdan çıkarıp etkin konuma getirme” kavramı da bu şekilde gerçekleştirilmektedir.

Murat Uyrkulak’ın da yapıtında bahsettiği devrim isteyen insanların sayılarının artması, 1977 seçimlerinde karşılaşılan yaşam pahalılığı ve anarşinin artması sebebi ile 23 Aralık 1978 günü 13 ilde ilan edilen sıkıyönetim; 1979 sonbaharında genişletilmiş olduğu halde anarşi ve terörün önlenmesini sağlayamaması... Bunlar sonucunda 12 Eylül Darbesi’nin yaşanması ve sağ, sol çatışmalarının bitirilmesi, yönetim ve eğitim adına yenilikler yapılması gibi olayları. Murat Uyrkulak bu dönemlerde geçen olayları postmodernizm üzerinden gerçeklik algısı

yaratarak ve okuyucusunu gerçekten olan olayları göstermek yerine hissettirerek anlatmaya çalışmıştır.

2.1.3 Tol'da Figürlerin Gerçeklik Algısı Yaratmadaki İşlevleri

Romanlarda anlatılan olaylar genellikle figürler etrafında geçmektedir. Figürlerin önemi olay örgüsü sırasında üstlendikleri görevlere göre farklılık göstermektedirler. Bu figürlerin olay örgüsü sırasındaki tutum, hal ve hareketleri ile bireysel veya toplumsal bazı değerleri temsil edilmek için kullanılmaktadır. Anlatmaya dayalı metinlerde bireylerin özellikleri düşüncelerinde, davranışlarında ve eylemlerinde gösterilmektedir; bazı durumlarda kahramanlar ruhsal ve fiziksel özelliklerini ortaya koyan anlatımlar aracılığıyla tanıtılır. "Tol" romanında görülen figürler başta anlatı kahramanı olan Yusuf, aynı trende Diyarbakır'a yolculuk yaptığı Şair ise 60'lı yaşlarda biridir. Şair karakteri aracılığı ile aldığı mektuplar ve kitaplar ile birlikte Yusuf ülkesinin geçmişi ile alakalı daha çok bilgi edinmekte ve bu dönemleri deneyimlemiş Şair, Babası Oğuz, İsmail ve Timur gibi karakterler ile karşılaşmaktadır. İlk olarak 1960'lı yıllar, sonra devrimcilik ve 1980 darbesi ile alakalı birbirlerine anlattıkları öyküler üzerine olay örgüsünü kurarak Murat Uyrkulak dünyasını ve figürlerini göstermektedir.

Tol'da bulunan figürler ile birlikte Tol'un esinlendiği gerçekliğin insanlar yolu ile okuyuculara eserin geçtiği dönem ile ilgili birden fazla bakış açısı ile bakmalarına ve bu figürler aracılığı ile bu kurmaca dünyada örnek aldığı gerçeklikte metinler arasılık, özellikle tercih edilen noktalama işaretleri, kelime tercihleri kullanılarak Tol'da gösterilmek istenen gerçekliği okurlara göstermektedir. Murat Uyrkulak, Yusuf karakterine birden fazla eseri okutmasını sağlayarak okuyucuları darbelerin olduğu dönemler arasında dolaşmasını sağlamıştır. Murat Uyrkulak bazı karakterleri bu dönemlerdeki belli tarafları sembolize etmek amacı ile

kullanmaktadır ve böylece dönemde baskın bulunan tarafları okuyuculara karakterler aracılığı ile daha fazla bakış açısına bakılmasını hedeflenmiştir.

Sadece sayılı başlıklar ile başlayan bölümlerde(1, 2, 3, 5, 7, 9...) Yusuf'un Şair karakteri ile yaptığı yolculuk ve Yusuf'un bakış açısından eser için kabul edilen şimdiki zaman yaşanmaktadır. Böylece ana karakter üzerinden yazar okurlara bir zaman diliminden ülkenin durumunu göstererek anlatılan olaylar daha gerçekçi gösterilmiştir.

‘‘Bir an duraksadı, derin derin baktı yüzüme sonra dosyadan birkaç kâğıt ve parça parça, yeşil bir defter çıkardı.

Ellerimi titreyerek aldım kâğıtları ve defterleri

Bu mu?

Bunlar

Babam mı yazmış bunları?

Elindeki bizzat onun defteri’’ (Uyurkulak, 100)

Yusuf'un yukarıda da bahsedildiği başka bir kullanım şekli de başka yazarların kitaplarını okuyarak(Babası Oğuz'un kitabı gibi) başka insanların da bakış açılarından geçmişte yaşanan olaylar ile normalde tek bir karakterin göremeyeceği olayları göstererek okuru daha bilgi sahibi yapmaktadır. Öncesinde bahsedilen Şair, Oğuz ve başka yazarların olma durumunu metinler arası geçiş tekniği kullanarak göstermektedir. Sadece numara ile başlayan bölümler Yusuf'un bölümleri olurken numara yanında başlıkta bulunan bölümler (‘‘Balıklar, Köpekler, Perdeler’’...) Yusuf'un Şair aracılığı aldığı metinlerin anlatıldığı kısımlar yani metinler arası geçişin olduğu bölümler olarak karşıya çıkmaktadırlar. Böylece yazar, roman akışını bozmadan hikâyenin ilerlemesi ile birlikte anlatmaya çalıştığı gerçeklik arasında kolaylıkla geçiş yapmayı sağlamış hem de gerçekliğine başka olay örgüleri ekleyerek anlatmaya çalıştığı gerçekliğin temelini atılması sağlamıştır.

Murat Uyrkulak'ın figürleri başka bir kullanma yolu ise romanın esinlendiği gerçeklikteki taraflarında onların aracılığı ile gösterilmesidir. Bu figürler çoğunlukla okuyucu karşısına yeniden metinler arası geçiş ile çıkmaktadır. Bu figürler sayesinde ülkenin ekonomik ve siyasi durumu okuyuculara daha detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Özellikle 8. bölüm “Şişeler” kısmında metinler arası geçiş tekniği kullanılarak Yusuf aracılığı ile iki zıt kutbun birbiri ile karşılaşmasını konu alması özellikle romandaki gerçeklikteki tarafların gösterilmesi için önemli bir bölümdür. Bu bölümde Yusuf'un yol arkadaşı olan Şair karakterinin devrimci olarak geçmişine değinilmiş ve devlet için çalışan karşıt tarafta olan abisi İsmail karakteri ile arasındaki iletişim gösterilmiştir ve Murat Uyrkulak kitabın geri kalanında da vurgulanacak ideolojik savaşın temelleri atılmıştır. *“Arkadaşların biliyorlar mı abin olduğumu? Bana ne diyorlar? Haydut mu casus mu, yoksa neydi şu sizin şey faşist mi?”* (Uyrkulak, 73) Burada kullanılan negatif haydut, casus, faşist gibi sıfatlar ile İsmail karakterine karşı olan bakış açısı ile birlikte hem İsmail karakterinin sembolize ettiği taraf hem de İsmail'e karşı olan devrim taraftarlarını dolaylı yoldan okurlara göstermeye çalışmıştır Murat Uyrkulak. Esinlendiği tarih araştırıldığında böyle sıfatların kullanılması sıradan olmaktadır çünkü o dönemde sol ve sağ çatışmaları gözlemlenince devrim taraftarlarının devleti sembolize eden ve destek olan figürlere karşı faşist haydut vb. sıfatları bolca kullanıldığı görünürdü devletin o dönemki baskıcı, adaletsiz bir güç olduğuna inanmaktaydılar. İsmail'in kullandığı kelimelerin kendisine karşı kullanıldığını iddia etmesi ile bu kargaşa ortamında hangi tarafı sembolize ettiği anlaşılmaktadır ve bu durumu o dönemlerin konuşma üslubu ile birlikte gösterilerek Murat Uyrkulak örnek aldığı tarihsel gerçekliğe daha tutarlı figürler oluşturmuştur.

“Nasıl gitti bugünkü yürüyüş?” diye soruyor şaşırtıyor beni.

“İyi,” diyorum.

Devam ediyor:

“Böyle böyle devireceksiniz valla Menderes’i”

Merakla kıpırdanıyor içim, ama kendimi tutuyorum.

Devirecek miyiz gerçekten Menderes’i?” (Uyurkulak,73)

Yazar, karakterler arasındaki konuşmalardaki seçtiği kilit kelimeler (yürüyüş, devireceksiniz, Menderes) ile İsmail karakteri karşısındaki devrim taraftarı insanların aktivitelerini, hedeflerini uzun bir şekilde anlatmak yerine okura anahtar kelimeler vererek kısa ve öz bir şekilde anlatmış aynı zamanda “8. Bölüm Şişeler” anlatıcısı olan Şair karakterinin iç monolog yaparak “Devirecek miyiz?” eylemi biz diye çekimlenmesi ile birlikte anlatıcı karakterin hangi tarafı sembolize ettiğini ve iç monolog sırasında “merakla kıpırdanıyor içim, ama kendimi tutuyorum” cümlesi ile kendi gibi insanların davalarına olan bağlılığını dile getirilmeye çalışılmıştır.

Romanın devamında İsmail karakteri ile bir kere daha karşılaşmaktadır ve karakterin sembolize ettiği taraf daha detaylı bir şekilde gösterilmektedir. Böylece Murat Uyurkulak mevcutta bulunan karakterleri geliştirerek kurgusal roman genelinde olan kurgusal dünya da gelişmektedir.

“Hele bir İsmail vardı dev gibi bir adamdı, yüzünü gören iki gün kendine gelemezdi, hep siyah gözlük takardı, kimseyle konuşmazdı, talimatlarını parmaklarıyla verirdi. Ondan duymuş olmayaydım ama bütün o anarşist gençleri İsmail’in yakaladığını söylüyorlardı. İsmail diye biri yok, dedim fisiltıyla. Şadi, dedim, onun korku salmak için uydurdukları bir yalan olduğunu söylerdi her yerde gözü kulağı, her yerde adamı, her işkencede, her kanlı baskında parmağı olan bir İsmail yok, öyle biri yok... Mehmet senin Şadi’yi bilmem ama işte şu gelen bizzat kendisi diyerek kapıyı işaret etti.” (Uyurkulak,146)

Önceki bölümde bahsedilmiş olan İsmail karakterinin daha detaylı bir anlatımı bu kısımda verilmektedir. Devrim karşıtı olan gruba bakınca sadece hatırlanabilen ve olay örgüsü boyunca

gözükten sadece İsmail karakteri bulunmaktadır. Yazar çoğunlukla odak noktasını devrim taraftarı insanların bakış açılarına odaklanarak yazar aslında tarafını göstermektedir özellikle kitabın arkasında yazan ‘‘Devrim vaktiyle bir ihtimaldi ve çok güzeldi’’ ile odağının özellikle devrimcilere olduğu görülmektedir. Fakat devrimciler karşısına aynı kesitteki gibi çıktığında İsmail karakterinin daha korkutucu ve baskın bir karakter olduğu görülmektedir. İsmail karakterinin fiziksel özellikleri anlatılırken dev gibi bir adam olmasından bahsedilmesi ve yüzünü görenin iki gün kendine gelememesi gibi abartılarda bulunulması ile İsmail’in nasıl tehditkâr bir karakter olduğunu gösterilmektedir, bunun üzerine İsmail’in kılık kıyafetleri, kimse ile konuşmaması gibi özellikleri ve yaptığı korkutucu eylemler detaylıca işlenilince. Romanın geçtiği gerçeklikteki olaylarını ciddiyetini okurlara gösterilmektedir. İsmail çoğunlukla kendi tarafının tek örneği olması ve genel özelliklerine bakılınca temsil ettiği toplumu sembolize eden bir figür olarak yaratılmıştır. Ülke içerisinde çıkmış olan ideoloji savaşında İsmail ve benzeri kişiliklerin romanın uyarlandığı gerçeklikte devlete karşı gelenlerin korkutucu sonunu sembolize etmek için yaratılmış bir karakter olarak okurlarını karşısına çıkmış ve okurun metinler arası geçiş den dolayı farklı farklı karakterler karşısına çıktığında okuru merak ve korku içersinde tutmayı sağlamaya çalışılmıştır.

‘‘-Üniversiteleri sen mi öldürdün Timur?’’

-Ben evdeydim abi, hiç dokunmadım abi, vallaha Osman’la...

-Daha önce ne iş yapıyordun Timur?’’

-Abi orta halli bir inşaat şirketim...

-Mafyayla aran nasıl Timur?’’

-Abi biz sadece alacaklarımızı...

-Saba ihaleleri hangi milletvekili ayarlıyordu Timur?’’ (Uyurkulak, 196)

Bu metinde Timur adlı bir karakter devrimcilerden çaresizlikten dolayı yardım isteyen bir kişi olarak okurların karşısına çıkmaktadır. Bu alıntıda Timur karakteri üzerine inanılmaz bir baskı yapıldığı görülmektedir. Timur’un yaptığı bütün yaptığı eylemler okur karşısını çıkarılmaktadır(cinayetler, rüşvetler, adam saklamalar vb.) Murat Uyurkulak’ın Timur’a karşı

durmadan kullandığı soru işaretleri ve Timur isminin özellikle durmadan vurgulanması ile Timur karakterinin yaptığı bütün eylemler okur yüzüne vurulmuş ve Timur karakteri üzerinden ülkede çıkmış olan bütün taraf çatışmasında ayrıca yararlanan, bütün ülkede yaşanan negatif olaylar dışında kalıp kanunsuzluk ve yozlaşmadan yararlanan insanlar olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak yazar yarattığı figürler aracılığı ile göstermeye çalıştığı gerçekliği daha çok pekiştirmektedir. Yusuf gibi figürleri gerçeklik anlatımının metinler arası geçiş gibi daha teknik özellikleri kullanmak için oluştururken. İsmail, Timur ve Şair gibi karakterlerin yazarın Yusuf aracılığı ile sağladığı metinler arası geçiş tekniği ile yarattığı içerikleri doldurmak için kullanılmıştır. İsmail, Timur ve Şair gibi kullanılan karakterler hem sembolize ettikleri tarafları ve hem de yarattıkları çevreyi göstermekte kullanılmış. Bunun yanında yazar bu karakterlerin olduğu bölümlerde ayrıca kullandığı belirli kelimeler, karakter betimlemeleri, noktalama işaretleri ve vurgular ile birlikte okurların bu gerçekliğe girmesini daha da pekiştirmiştir.

2.1.4 Tol'da Uzamın Gerçeklik Algısı Yaratmadaki İşlevi

Murat Uyrkulak'ın gerçekliği okurlara yansıtmak için kullandığı başka bir unsur da kullandığı uzamlardır. Kullanılan İstanbul ve Diyarbakır gibi uzamlar sayesinde okurun bulunduğu bölüme göre karakterlerin etrafında bulunan dünyanın daha iyi anlaşılmasına yardımcı olunmuştur. Bazı yerlerde kullanılan kilit mekân isimleri ve ortam betimlemeleri ile karakterlerin ve anlatmaya çalıştığı gerçeklikte insanların yaşadığı ortamı kullanarak ülkedeki yaşanan olayları anlatmada ve okurlara verilen uzamlar ile dolaylı yoldan hangi olayların hangi zaman aralığında geçtiğinin ipuçları verilmiştir.

‘‘Ertesi gün yanı tanka, tüfeğe, askere kesmiş bir İstanbul'a indim’’(Uyrkulak, 63) Murat Uyrkulak belli başlı uzamları okurlara tarihi olayları ve olayların geçtiği zamanı belirtmekte kullanmaktadır. Örnekte de görüldüğü gibi Murat Uyrkulak İstanbul uzamını aslında okurlara

ipucu vermek ve bu dönem aralığında İstanbul'da yaşanan yukarıda belirtilen 60 darbesi gibi olayların okurlar tarafından araştırılması ve bu olayları bilen kişilere göz kırpmak amacı ile kullanılmıştır.

“Bak şimdi. Bir teşkilat şeması çıkardım, şifreli olarak yollayacağım sana. İki merkezimiz olacak: Diyarbakır ve İstanbul. Koordineli çalışacağız. Burada ne olursa, orada ne olursa burada anında karşılığını bulacak. Aynı anda döküleceğiz sokağa, aynı anda vurup kaçacağız.” (Uyurkulak, 303)

Yazarın gerçeklik algısını sağlamada kullandığı bir başka yöntemde bağlam ve uzamın insanların zihninde kalıcı olan yönleri ile vurgulamasıdır. Yapıtın dönemine aşina olan okuyucuların Diyarbakır'ın Türk siyasi hareketlerindeki önemini hatırlatmaktadır. Murat Uyurkulak Diyarbakır'ın bu politize olmuş ortamına atıfta bulunarak okuyucuların zihninde zaten var olan bilgileri canlandırmaya ve Diyarbakır'ın önemini bilmeyen okurları araştırmaya sevk etmektedir, böylelikle aslında okuyucunun kendi gerçekliği ile bağ kurmasını sağlamıştır.

2.1.5 Tol'da Zamanın Gerçeklik Algısı Yaratmada İşlevi

Günümüzde yazılan postmodern romanlar, zaman kavramını işleme konusunda önceki romanların düz giden sisteminden farklı bir yol izler. Zaman parçalara ayrılmıştır ve karakterler bir geçmişte, bir şimdiki anda ve bazen her ikisinde bulunurlar. Zamansal sıçramalara ile birlikte anlatı sürekli daldan dala atlar. “Tol” romanı da postmodernist bir kitap olmasından dolayı zaman ve olay örgüsü dikkatle analiz edildiğinde bolca atlamaların olduğu görülmektedir. “Tol” bu durumu metinler arası geçişi temel alarak kendine has olay örgüsünü kurmaktadır.

“Tol” olayların sırasını neden-sonuç ilişkisine tam zıt bir şekilde ilk önce sonucu sonra nedeni vererek olay örgüsünü kurmaktadır. “Tol” önce mevcutta yaratılan dünyasını basit anlatımlarla gösterirken, devam eden o düzensiz olay örgüsü içerisinde yaptığı zaman atlamaları ile birlikte yavaşça tarihsel gerçeklikle temel aldığı olayları, kavramları hem de yaratılan kurgusal karakterlerin geçmişlerinin detaylanmasına yardımcı olmaktadır. Örneğin *“Babamla ilk tanışmamdı. Boğularak sordum: ‘Ne zaman yazmış?’ Rakıyı diyledi, fındık külahına uzandı.’Eylülden önce”(Uyurkulak, 100)*. Metinde geçen “Eylül” ayının anlamı kitabın sonlarına kadar tam olarak belirtilmez ve yazar, okurları belirsiz bir yargı ile baş başa bırakır. 12 Eylül olayı Türkiye tarihindeki önemi bir rolü olsa da okurun elinde yeterli bir bilgi olmadığından dolayı sonuca varılamamaktadır. Yapıtta *“5 Köpekler”* bölümünde Yusuf’un okuduğu mektuplar aracılığı ile metinler arası geçiş ile yeniden bir geçmişe dönüş yaşanır ve Eylül ayının anlamı o zaman kitabın olay örgüsünde ilk defa açıklanır. *“Takvime bakıyorum: Bir, bir, sıfır, dokuz, bir, dokuz, sekiz, sıfır”(Uyurkulak, 224* Yazar yaptığı zaman atlamaları ile birlikte şimdiki zamanda verilen anlamsız ve açıklanması zor konular daha da detaylandırılır (aynı sayfa 224’de verilen takvim tarihi ile aslında sayfa 100’de belirtilmiş olan Eylül ayının anlamının aslında gerçektede 12 Eylül olmasının açıklanması gibi).

“Ve sabahı ezip geliyorlar. Toplarıyla, tüfekleriyle, kasaturalarıyla, hınçlarıyla geliyorlar, Hepsi çok iri, hepsi çok haki. Başlarına yeşilli sarılı bezler sarılı, yüzlerine siyah yağlar sürülü, postalları kocaman, bir karış eninde palaskaları, kan kırmızı madalyonları, yüzükleri, kan donduran gülüşleri...”(Uyurkulak, 229)

Yazar özellikle detaylandırmak istediği bilgileri ve olayları zaman atlayışları yaparak tercih etmektedir çünkü eğer Yusuf’un mektupları okuduğu şimdiki zamanda bulunulmuş olunsaydı duyulan geçmiş zaman ile Tol’un vermeye çalıştığı gerçeklik ile birlikte detayların verilmiş olması gerekecekti ve anlatılmak istenen gerçeklik daha az etkili ve inandırıcı olarak romanın genelinde işlenecekti. Ama Murat Uyurkulak geçmiş ile alakalı vermek istediği bilgileri olay örgüsüne zaman atlamaları yerleştirerek yukarıda görüldüğü şimdiki zaman kipleri

kullanılarak, olaylara gerçekten yaşanmışlık hissi vererek anlatılmak istenen olayların inandırıcılığı sağlanmıştır.

2.2 POSTMODERNİZM ÖNCESİ VE SONRANSI DÖNEMLERDEKİ ANLATIM

TEKNİKLERİ

Giriş kısmında da bahsedildiği gibi modernizm ve öncesindeki akımlara kıyasla postmodernist akımında köklü değişimler olmuştur. Diğer akımlara göre daha kaotik ve daha düzensiz olması ile edebiyat dünyasında kendisini den söz ettirmektedir. Bu bölümde hem postmodernizm öncesi hem de postmodernizm sonrası akımları ve anlatım tekniklerini açıklayarak ve karşılaştırarak okurların akımın hem Tol gerçekliğine etkisini hem de sonrasında ‘Tol’ ve benzeri postmodernist eserlerin okurlara yarattığı gerçekliğin, olay örgüsü ve karakterlerin daha kolay anlaşılmasını sağlamak planlanmaktadır.

2.2.1 Postmodernizm öncesi anlatım teknikleri ve postmodernist anlatım teknikleri

karşılaştırılması

Postmodernizm öncesinde etkin olarak kullanılan anlatım teknikleri; açıklama, tartışma, betimleme ve öykülemedir. Bunların yanında; özetleme, gösterme, öyküleme gibi az kullanılan teknikler de vardır. Modernizm ve postmodernizmde ise; bilinç akışı, iç monolog, montaj, kolaj, metinler arasılık, üst kurmaca gibi teknikler etkin olmaya başlar. Klasik anlamdaki anlatım teknikleri tipik bir meddah anlatıcı etkisiyle yapıtı oluşturan kişiyi etkin kılmakta okuyucunun sadece onun ayak izlerini takip etmesini yeterli bulmaktadır. Modernist ve postmodernist teknikler ise okuyucuyu etkin kılmayı amaçlamakta onun da yapıtta kendi yolunu oluşturmasını sağlama çalışmaktadır. Kurguda ve anlatımda zaman zaman bilinçli olarak bırakılan boşluklar okurun bunları kendi birikimi ve bakış açısıyla doldurmasına olanak vermektedir. Elbette böylesi çağrışım açısından zengin yapıtlar oluşturmak da zorlu bir uğraş olarak karşıya çıkmaktadır. Modernist ve postmodernist yapıtlarda dikkat çekici başka bir

özellik de okuyucunun bilgi ve kültür birikimine dayana noktaların bulunmasıdır. Örneğin metinler arasılık tekniğinin kullanıldığı bir yapıtta Odysseia Destanı bahsedildiğinde okuyucunun yapıtı tam kavrayabilmesi için bu efsane hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Sonuç olarak klasik anlatım teknikleri pasif okuyuculara da hitap ederken modernist ve postmodernist anlatım teknikleri daha aktif okuyucular istemektedir denebilir.

2.2.2 Tol'da anlatım tekniklerinin gerçeklik algısı yaratmadaki işlevi

Metnin olay örgüsü kurulurken öyküleme ve betimleme gibi postmodernizm öncesi temel alınan anlatım biçimleri tercih edilmiştir.

“İlginç bir gelişme de bombalamaların güvercinlerin getirdiği mesajlarla iletilmesi üzerine, ülkedeki bilinen tüm güvercin meraklılarına yönelik başlatılan tutuklama furyası üzerine yaşandı. Binlerce güvercinci, tutuklanmaları halinde kuşların kapalı kalıp ölmesinden duyduğu korkuyla kafeslerin kapısını açtı” (Uyurkulak, 119 öyküleme)

“ Kıyıya, bir daha çalışmamaya ant içer gibi demirlemiş vapurların beyaz gövdelerini gagalarıyla dürtükleyen ve bir göç planına bir ayrıntı daha ekleyen martıları saymazsak, tek bir canlı yok aşağıda. Arada sırada caddelerde, sokaklarda bir görünüp kaybolan askeri araçları, sabaha karşı lüks bir mağaza yağmasının orta yerinde kıştırılan, kara, buruşuk yüzlü gençleri canlılar kavmine dâhil etmemek gerek.”(Uyurkulak, 183 betimleme)

Fakat özellikle figürlerin anlatımında bilinç akışı, iç monolog gibi modernizm sonrası teknikler tercih edilerek okuyucunun bu kurmaca dünyaya ait figürleri insana ait özellikleri ile somutlaması sağlamaya çalışmıştır.

“Ben çatlak topraklara yaklaşıyorum şimdi. Bir vadide dolaşacağım, kutsal şehirlere varacağım. Bu bir cesaret, bu bir iddia, göktekiyle yerdeki arasında ben varım, kâinatın en büyük masalcısı olmaya ant içtim: Sadece bu ant bile bir santim.”(Uyurkulak, 123 bilinç akışı)

Bilinç akışı ve benzeri teknikler kullanarak yazar yarattığı karakterlerin yaşadıkları dünyaya nasıl baktıkları ve o dünyaya ve insanlara karşı tutumlarını göstermekte kullanılır. Bilinç akışı

kullanılırken ki okurun karşılaştığı kompleks, subjektif kelimeler ve anlatım sırasında yaşanan düzensizlik insanın zihnini daha doğal bir şekilde gösterilmesini sağlamıştır.

‘‘Bütün ülkeyi ağır kokular yayan yılışık kollarıyla sarmıştı ve benim ondan şikâyet etmeye, dahası kaçıp kurtulmaya hiç halim yoktu, ne yapaydım?’’(Uyurkulak, 263 İç monolog) İç monolog karakterlerin buldukları durumlara karşı verdikleri reaksiyonlar, kararsızlıkları ve iç çatışmaları göstermek için kullanmıştır. Böylece bu kurmaca dünyadaki kurmaca karakterleri okurlara daha detaylı ve gerçekçi görünmelerine sağlamıştır.

3.SONUÇ

Murat Uyurkulak'ın ‘‘Tol’’ adlı yapıtında gerçeklik algısı öncelikle gerçek yaşamla bağ kurularak sağlanmaya çalışılmıştır. Bunun için de ülkenin önemli tarihsel gerçekliklerinden biri olan 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi fon olarak kullanılmıştır. Figürlerin bu darbe öncesi ve sonrası yaşantılarındaki değişiklikler ayrıca bu darbenin ülke ölçeğinde etkileri izleği temellendiren argümanlar olarak ortaya konmuştur. Yapıtta gerçeklik algısı oluştururken sanatçının kullandığı diğer öğeler de figürler, uzam, bağlam, zaman ve anlatım teknikleridir. Uzam ve bağlamın olaylarla organik bağlar taşıması (Diyarbakır, tren yolculuğu vb) gerçeklik algısını artırmaktadır. Yine aynı şekilde yazarın figürleri belirlerken bağlama ve uzama uygun fizyolojik ve psikolojik haritalara uygun karakterler oluşturması da gerçeklik algısını güçlendiren etmenlerdendir. Eser boyunca yaşanan zaman geçişleri ile birlikte Tol'un gerçekliği detaylandırılmıştır. Bunlardan başka yapıt boyunca kullanılan iç monolog, bilinç akışı geri dönüş gibi modernizm ve postmodernizme özgü anlatım teknikleri, okuyucuyu yapıtı okurken daha aktif hale getirerek onun yapıtın kurmaca dünyasına nüfuz etmesini, böylece de gerçeklik algısını artırmayı sağlayan bir etmen olarak karşıya çıkmaktadır. Murat Uyurkulak'ın

Tol adlı yapıtından örnek alınarak postmodernizm akımı ile diğer akımlar arasındaki gerçeklik algısı yaratma yöntemleri aralarındaki farklılıklar bulunmuş ve karşılaştırılmıştır böylece Tol gibi postmodernist yapıtların getirdiği değişimler gösterilmiş ve postmodernist eserlerin daha kolay anlaşılır olması sağlanmaya çalışılmıştır.

4.KAYNAKÇA

Çelik, Yakup, ‘‘Tarih ve Tarihi Roman Arasındaki İlişki Tarihi Romanda Kişiler’’, *Bilig*, sayı 22, yaz 2002, 49-68

Demirtürk, Sinan, ‘‘1960-1980 Döneminde Türkiye’de Sosyo- Ekonomik Değişimin ve Dışa Yönelişin Toplumsal Dinamikleri’’, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, cilt 4, sayı 12, kış 2015, 155-182

Karabulut, Mustafa ve İbrahim Biricik, ‘‘POSTMODERN EDEBİYATIN NE’LİĞİ’’, *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, özel sayı, 2017, 34-45

Uyurkulak, Murat. *Tol: Bir Intikam Romanı*. April Yayıncılık, 2017.